

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ГОД. IV, БР. 7
ШТИП, 2019

VOL. IV, NO 7
STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 4, Бр. 7
Штип, 2019

Vol. 4, No 7
Stip, 2019

PALMK, VOL 4, NO 7, STIP, 2019

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delcev University, N. Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delcev University, N. Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Georgeta Rata, Banat University, Romania

Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania

Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia

Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey

Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercrey, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Namita Subiotto, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Александра Лазаревска, Виолета Јанушева

ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО НОВИНАРСКИОТ ПОТСТИЛ
НА МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК

Aleksandra Lazarevska, Violeta Janusheva

THE FOREIGN AND THE LOANWORDS IN THE JOURNALISTIC
SUBSTYLE OF THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE

27 Tuba Uzun

UYGUR DÖNEMİ ESERLERİNDE DUYGUSAL YAKINLAŞMA VE
UZAKLAŞMA GÖSTERGELERİ (FİLLER)

Tuba Uzun

SIGNS OF INTIMACY AND DISAGREEMENT IN TEXTS OF
UYGHUR PERIOD

35 Julian Vasseur

EMPHASE ET EXPRESSIVITÉ DANS LES ÉCHANGES
CONVERSATIONNELS BILINGUES NÉPALI-ANGLAIS

Julian Vasseur

EMPHASIS AND EXPRESSIVITY IN THE DAILY SPEECH
OF NEPALI-ENGLISH BILINGUALS

47 Constantin Ntiranyibagira

LA LEXICALISATION INTRAVERBALE DES FORMES TRANSITIVES
EN KIRUNDI. CAS DES AFFIXES RÉFLÉCHI ET APPLICATIF

Constantin Ntiranyibagira

INTRA-VERBAL LEXICALIZATION OF TRANSITIVE FORMS IN
KIRUNDI. THE CASE OF REFLEXIVE AND APPLICATIVE AFFIXES

55 Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGIE DES PRÉFIXES EN FRANÇAIS

Abraham Mahoubé Olou

TYPOLOGY OF PREFIXES IN FRENCH

65 Наџи Селими
ЈАЗИКОТ И КУЛТУРАТА ВО ДИЈАСПОРАТА – ИСТРАЖУВАЊЕ
СПРОВЕДЕНО КАЈ ДЕЦАТА СО МАКЕДОНСКО ПОТЕКЛО ВО
ШВАЈЦАРИЈА
Naxhi Selimi
CULTURAL FACTORS IN LANGUAGE LEARNING – A STUDY ON
CHILDREN OF MACEDONIAN ORIGIN IN SWITZERLAND

77 Марија Соколова
СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА НА ИСТИ СТИМУЛУСИ ОД
МАКЕДОНСКИОТ АСОЦИЈАТИВЕН РЕЧНИК СО ДРУГИ
АСОЦИЈАТИВНИ РЕЧНИЦИ
Marija Sokolova
COMPARED ANALYSIS OF THE SAME STIMULUS FROM THE
MACEDONIAN ASSOCIATIVE DICTIONARY WITH OTHER
ASSOCIATIVE DICTIONARY

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

89 Danijela Kostadinović
SYMBOLISM AND MUSICAL ASPECTS OF WIND IN THE SHORT
STORY “ZURLO’S MOST BEAUTIFUL DAY” BY ZHIVKO CHINGO

97 Konan Koffi Syntor
ACTION DANS LA RESACA DE JUAN MARSÉ, QUELLES
ATTRIBUTIONS AUX PERSONNAGES ?
Konan Koffi Syntor
ACTION IN LA RESACA BY JUAN MARSÉ, WHAT ATTRIBUTIONS
TO THE CHARACTERS?

111 Марија Ѓорѓиева Димова
„ОНТОЛОШКИ СКАНДАЛ“: ИГРИТЕ СО ГРАНИЦИТЕ ПОМЕЃУ
СВЕТОВИТЕ И ТЕКСТОВИТЕ
Marija Gjorgjieva Dimova
“ONTOLOGICAL SCANDAL”: GAMES WITH BOUNDARIES BETWEEN
WORLDS AND TEXTS

123 Даниела Андоновска-Трајковска
ХРОНОТОПИТЕ ВО ПЕШНАТА „МИКЕЛАНЏЕЛО“ ОД БОРЧЕ ПАНОВ
Daniela Andonovska-Trajkovska
THE CHRONOTOPES IN BORCHE PANOV’S LYRICAL POEM TITLED
“MICHELANGELO”

- 137 Maguette Dieng**
LA GUERRE EN AFGHANISTAN DANS MUSICA PARA FEOS DE
LORENZO SILVA : ENTRE DENONCIATION ET HOMMAGE
Maguette Dieng
THE WAR IN AFGHANISTAN IN "MUSICA PARA FEOS" BY
LORENZO SILVA: BETWEEN DENUNCIATION AND TRIBUTE
- 151 Ben Hamou Malak**
LANGUE ET THÉÂTRALITE DANS UN CAPTIF AMOUREUX DE
JEAN GENET
Ben Hamou Malak
LANGUAGE AND THEATRICALITY IN UN CAPTIF AMOUREUX
BY JEAN GENET
- 161 Samia Boudaa**
EFFET DE PALIMPSESTE DANS LE ROMAN LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRERES SCHILLER DE BOUALEM SANSAL
Samia Boudaa
EFFECT OF PALIMPSEST IN THE NOVEL LE VILLAGE DE L'ALLEMAND
OU LE JOURNAL DES FRÈRES SCHILLER BY BOUALEM SANSAL
- 171 Славчо Ковилоски**
НАСЛЕДНИЧКАТА НА ХОМЕР: ДАФИНА ОД СЕЛО ПРОСЕНИК,
СЕРСКО
Slavcho Koviloski
SUCCESOR OF HOMER: DAFINA FROM THE VILLAGE OF PROSENIK,
SERRES AREA
- 183 Марија Леонтиќ**
ПОЕТСКИОТ ВИД ГАЗЕЛ ВО РАМКИТЕ НА ОСМАНЛИНСКАТА
ДИВАНСКА КНИЖЕВНОСТ
Marija Leontik
THE POETIC TYPE GAZEL IN THE OTTOMAN DIVAN LITERATURE
- 195 Rabie Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA İŞTİP YÖRESİNİN YÖRÜK MASALLARINDA
FORMEL UNSURLAR
Rabie Rushid
THE FORMAL ELEMENTS RESEARCH OF YORUKS TALE
- 203 Славица Урумова-Марковска**
ДОМОТ КАКО ТРАДИЦИЈА ВО РАСКАЗИТЕ НА МАЏУНКОВ
Slavica Urumova–Markovska
HOME AS A TRADITION IN THE STORIES OF MADZUNKOV

- 213 Danijela Mišić**
HEMINGWAY'S MAN IN STRUGGLE WITH THE SEA AND HIMSELF

КУЛТУРА / CULTURE

- 221 Стојанче Костов**
„ТЕШКОТО“ – СИНОНИМ ЗА ТЕШКО ОРО ОД ТИПОТ НА „ЛЕСНОТО“
Stojance Kostov
THE DANCE TESHKOTO (THE HARD ONE) – A SYNONYMUS OF A
HARD DANCE FROM THE TYPE OF LESNOTO (THE EASY ONE)

- 229 Катерина Деспот, Екатерина Намичева, Михаил Намичев**
ВЛИЈАНИЕТО НА МЕБЕЛОТ ВРЗ КУЛТУРОЛОШКИОТ АСПЕКТ НА
СТАНБЕНИОТ ПРОСТОР ВО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА 20 ВЕК
Katerina Despot, Ekaterina Namiceva, Mihail Namicev
CULTURAL ASPECT IN THE APPLICATION OF FURNITURE IN THE
INTERIORS OF SKOPJE'S PALACES FROM THE FIRST HALF OF THE 20TH
CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 241 Silvana Neshkovska**
THE “WELFARE” OF ENGLISH COLLOCATIONS AT THE HANDS OF
MACEDONIAN STUDENTS OF ENGLISH

- 251 Veronika Kareva**
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF ENGLISH TEACHERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 263 Лидија Тантуровска**
ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ЗА ЈАЗИЧНИТЕ ГРЕШКИ ПО
МОРФОЛОГИЈА КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ОД МАРИЈА ГРКОВА
Lidija Tanturovska
DOCTORAL DISSERTATION OF MORPHOLOGICAL ERRORS MADE BY
STUDENTS IN PRIMARY EDUCATION BY MARIJA GRKOVA

- 273 Ранко Младеноски**
ЗНАЧЕЊЕТО НА КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ПРОЦЕС
Ranko Mladenoski
SIGNIFICANCE OF THE LITERARY TEXT AS A PROCESS

287 ДОДАТОК / APPENDIX

ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Ми претставува чест да бидам член на меѓународниот Уредувачки одбор на „Палимпсест“, меѓународно списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања, иницирано и формирано на Филолошкиот факултет во Штип пред три години, а ми претставува и особена чест да учествувам со предговор за седмиот број.

Од првата година па до сега списанието излегува редовно во два броја годишно со широк спектар на трудови од сите предвидени рубрики („Јазик“, „Книжевност“, „Култура“, „Методика на наставата“, „Прикази“), со автори од разни земји и од различни истражувачки профили. Објавувањето на списанието во електронска форма е многу важно, бидејќи овозможува побрза дистрибуција и отворен пристап, а со тоа и поширок круг на читателска публика како и поголеми можности за примена на резултатите од објавените трудови.

Во „Палимпсест“ бр. 7 има 25 трудови (12 оригинални научни трудови, 10 стручни трудови, 1 прегледен труд и 2 приказа) на автори од единаесет држави и тоа Македонија, Турција, Франција, Бурунди, Бенин, Швајцарија, Србија, Брегот на Слоновата Коска, Сенегал, Мароко, Алжир, напишани на македонски, англиски, француски и турски јазик. Трудовите ги пополнуваат сите рубрики на списанието. Квантитативно доминираат трудовите од рубриката „Книжевност“ (вкупно 12, а во нив се истражуваат дела на класици и на современи македонски, руски, турски, шпански, француски, алжирски, американски автори, како и народното творештво), следува рубриката „Јазик“ со 7 статии (истражувања од областа на следниве јазици: македонски, турски, француски, непалски, кирунди), 2 статии се посветени на културолошки истражувања (за етнокоролошките карактеристики на ората Тешкото и Лесното и за влијанието на мебелот врз културолошкиот аспект на станбениот простор во првата половина на 20 век во Скопје), 2 статии се од областа на методиката на наставата по англиски јазик, а списанието завршува со рецензијата за докторската дисертација за јазичните грешки поврзани со менливите зборови во македонскиот јазик кај учениците во основното образование од Марија Гркова и со освртот кон научно-литературната монографија на Венко Андоновски за книжевниот текст како процес.

Им честитам и им благодарам на авторите и на сите јазични редактори, рецензенти и соуредници за нивниот придонес кон оформувањето на седмиот број на списанието „Палимпсест“ на кое му посакувам што повеќе читатели!

Намита Субиото, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

I am honoured to be a member of the International Editorial Board of “Palimpsest”, an international journal for linguistic, literary and cultural research, initiated and established three years ago at the Faculty of Philology in Stip. It is also a great privilege to participate with the foreword of the seventh issue.

From the first year until now, the journal has been published twice a year on a regular basis, with a wide range of papers covering all of the sections (Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews), created by authors from many different countries and various research profiles. Publishing a journal in electronic form is quite significant because it enables faster distribution and open access, thus enabling a wider circle of readership and greater opportunities for applying the results of the published papers.

In the 7th issue of “Palimpsest” there are 25 papers (twelve original scientific papers, ten theoretical papers, one review paper and two book reviews) by authors from eleven countries: Macedonia, Turkey, France, Burundi, Benin, Switzerland, Serbia, Ivory Coast, Senegal, Morocco, and Algeria, written in Macedonian, English, French and Turkish. The papers cover all the sections of the journal. The biggest number of papers belong to the Literature section (a total of twelve papers in which classical and contemporary Macedonian, Russian, Turkish, Spanish, French, and Algerian authors as well as folk arts are the subject of research), followed by seven papers in the “Language” section (with research conducted in the following languages: Macedonian, Turkish, French, Nepalese, Kirundi), two papers are dedicated to the cultural research (on the ethnocoreological characteristics of the folk dances “Teshkoto” and “Lesnoto” and the influence of furniture on the cultural aspect of housing space in the first half of the 20th century in Skopje), two papers are in the field of English language teaching methodology, and finally the journal concludes with a review of the doctoral dissertation on language errors related to inflected words in the Macedonian language among elementary school students by Maria Grkova as well as a review of the literary monograph written by Venko Andonovski on the literary texts as a process.

I congratulate and express my gratitude to all the authors and language editors, reviewers and co-editors for their contribution to the creation of the seventh issue of “Palimpsest”, wishing them a wider readership.

Namita Subiotta, *Editor of “Palimpsest”*

ЗНАЧЕЊЕТО НА КНИЖЕВНИОТ ТЕКСТ КАКО ПРОЦЕС

Ранко Младеноски

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
ranko.mladenoski@ugd.edu.mk

Апстракт: Овој труд претставува осврт кон една значајна книга на нашиот афирмиран автор Венко Андоновски чијашто актуелност останува и до денес, пред сè, поради тоа што во неа се елаборираат суштински прашања од теоријата на книжевноста и книжевната критика што се однесуваат на процесот на откривањето на значењето на книжевните дела, но и поради тоа што во книгата се дадени и мошне успешни и проникливи интерпретации на голем број македонски книжевни дела од повеќе наши автори. Станува збор, имено, за книгата со наслов „Текстовни процеси“ составена од четири дела во кои се соочуваме со бројни есеи и книжевни анализи. Во нашиот осврт подетално се опишуваат и се појаснуваат методите со чија помош Андоновски ги врши книжевно-теориските и книжевно-критичките елаборации, но и се нудат вредносни судови за текстовите што се објавени, односно преобјавени во оваа книга. Во заклучокот од трудот се нагласува дека книгата „Текстовни процеси“ на Андоновски нуди мошне интересни тези за општиот пристап во откривањето на значењето и на смислата на книжевното дело, но и мошне солидни и демонстративни практични анализи на конкретни книжевно-уметнички текстови коишто на внимателниот читателот ќе му отворат нови видовици во стекнувањето на толкувачките вештини, а токму тоа ја прави оваа книга актуелна и привлечна и за денешната стручна читателска публика.

Клучни зборови: *Венко Андоновски, книжевна теорија, книжевна критика, современа македонска книжевност, есеи, интерпретации.*

1. Вовед

Еден сумиран приказ на содржината на книгата „Текстовни процеси“ од Венко Андоновски би изгледал вака: книгата се состои од четири дела; првиот дел е со наслов „Текстовни процеси – дефиниција“ и овде се соочуваме само со еден текст – „Перспективи и можности за засновување мета-говор во науката за литературата“; вториот дел со наслов „Текстовни процеси – апликации“ содржи седум интерпретативно-аналитички текстови за песни од македонски поети, односно од Блаже Конески, Гане Годоровски, Чедо Јакимовски, Влада Урошевиќ, Михаил Ренцов, Бранко Цветковски, Глигор Стојковски и Славе Ѓорѓо Димоски; третиот дел од книгата е со наслов „Есеи“, а содржи пет текстови во кои се дискутира, првенствено од семиолошки аспект, за значајни книжевни теми како, на пример, за процесот на настанувањето на песната, за

приматот на еуфонијата или на семантиката на песната, за сличноста меѓу сказните и рекламните пораки и слично; и, конечно, четвртиот дел насловен како „Интерпретации и критики“ содржи десет аналитички и критички текстови за книжевни дела од македонски автори како што се расказите на Драги Михајловски, прозата на Блаже Миневски, поемите на Михаил Ренцов и на Ефтим Клетников, поезијата на Санде Стојчевски, Славе Ѓорѓо Димоски и Братислав Ташковски.

Станува збор, всушност, како што е наведено и во белешката од авторот на крајот од книгата, за избор на текстови што Андоновски ги објавувал во периодиката во текот на десетте години пред објавувањето на „Текстовни процеси“ во 1996 година од страна на издавачката куќа „Култура“ од Скопје. Актуелноста и важноста на текстовите во оваа книга ја согледуваме, пред сè, во успешноста, а со тоа и резултатноста на суптилните длабински интерпретации на солиден фонд од македонската книжевна продукција од крајот на 20 век, но и во отворањето и елаборирањето на фундаментални прашања од областа на теоријата на книжевноста коишто се однесуваат на макотрпниот процес на откривање на значењето и на смислата на конкретно книжевно дело. Оттаму доаѓа, се разбира, и идејата за потсетување и подетално претставување на оваа книга на Андоновски која, на свој начин, нуди и упатства за начините на кои може и треба да се анализираат и интерпретираат книжевно-уметничките дела.

2. Семиологијата во функција на книжевната наука

Два семиолошки концепта во процесот на означувањето ја претставуваат основата на првата студија-есеј од книгата „Текстовни процеси“ којашто има за цел да се назначат и да се елаборираат потенцијалите за креирање на метајазик во науката за книжевноста, а особено во теоријата на книжевноста и во книжевната критика. Тие два концепта се детерминирани како метафоричен (аналогија/ сличноста) и метонимиски (контигвитет/ блискост) што е поткрепено со познатиот пример со гостилничарот кој над влезот од својата гостилница поставил парче сушено месо како знак, односно како „реклама“ за да ги привлече потенцијалните гости.¹ Независно од „неславната“ судбина на ваквата „реклама“ (мачките ќе го изедат „знакот“ на гостилничарот по што овој морал да се задоволи со насликано парче сушено месо над влезот од неговата меана), сепак ова е мошне показателен пример за историјата, за еволуцијата и за суштината на означувањето: знакот-предмет, од сосема практични причини, е заменет со знак-слика, а тој истовремено во себе ги содржи и метафоричните и метонимиските специфички манифестирани низ, кажано со речникот на Пирс, четири појавности: знак-предмет, знак-слика, знак-индекс и знак-симбол. Откако со ваквиот едноставен и разбирлив пример ќе ги назначи суштинските својства на знакот, Андоновски појаснува:

¹ На овој семиолошки пример со знакот-предмет на гостилничарот Андоновски му придава особено значење за што сведочи и податокот дека и во други свои трудови тој го спомнува и го елаборира, зашто е навистина и показателен и едноставен, а со тоа и разбирлив. Да се види за ова, покрај „Текстовни процеси, на пример и: Андоновски, 1997, стр. 15-16; Андоновски, 2013, стр. 52-53.

„Сега веќе станува јасно дека не постои знак кој би поседувал само индексни, само иконични (сликовити) или само симболички својства. Секој знак поседува одреден степен на иконичност, симболичност и индексност, а најдобар пример за тоа е нашиот знак од фирмата на меанџијата: тој е, пред сè, иконичен, сликовит знак, поради критериумот *сличност* меѓу ознаката и референтот, кој е и доминантно својство на овој знак. Но, нашиот знак е во одредена мера и *символ*, бидејќи неговото декодирање, како што покажавме, вклучува и одреден број конвенции со чија помош знакот се социјализирал како таков и го добил она значење 'пошироко од ознаката', односно – станал општоприфатен во заедницата која го користи и која станала подготвена да ги запостави 'сите разлики' меѓу ознаката и она што таа навистина го означува. И конечно, нашиот знак покажува и истакнати својства на *знак-индекс*, бидејќи тој *упатува* на нешто, *покажува* нешто, се наоѓа во *допир* со објектот наречен гостилница, исто како што чадот е индекс за огнот, ветроказот за ветрот, петната по телото за болест...“ (Андоновски, 1996, стр. 11-12).

Токму затоа суштината на означувањето се определува како процес, однос, релација меѓу два базни елементи што се опфатени со знакот, односно меѓу ознаката и референтот при што се назначуваат три варијанти во таа релација: ознаката е самиот референт; ознаката личи на референтот; ознаката е во однос дел-целина со референтот. Тоа значи дека декодирањето на знакот е процес во кој интерпретаторот на знакот треба да ги има предвид, односно да ги реконструира двата вида на односи меѓу ознаката и референтот – односот на сличност (метафоричниот однос) и односот дел/целина (метонимискиот однос).

Овие семиолошки елаборации за општите особини на знакот, иако наликуваат на дигресији од конкретната тема за која се говори во есејот, сепак се во функција на расветлувањето на суштината на книжевното означување, односно се во функција на откривањето на суштината на книжевниот знак, т.е. на книжевно-уметничкиот текст. Книжевниот знак, вели Андоновски, ги поседува истите константи како и секој друг знак, па оттаму и во книжевниот текст-знак се откриваат два плана на книжевното означување – метонимиски и метафоричен:

„Односот книжевен знак–референт, односно книжевно дело–свет, неспорно се воспоставува како логички однос меѓу делот и целината. Законот *pars pro toto* е, очигледно, прв предуслов за да настане какво и да е книжевно моделирање. Светот на едно книжевно дело, неговите јунаци, просторот во кој тие се движат, сето тоа е една голема *метонимија* за светот околу нас. Токму затоа, токму поради тоа што она што го населува просторот на книжевното дело е само избор од сето она што го населува бескрајниот простор на светот, писателот, како дел од својата вештина го промовира и принципот на *селективноста*: тој не може да запише во своето дело сè што му се случува на главниот лик; тој мора да креира еден микрокосмос којшто ќе биде дел од макрокосмосот, но ќе реферира на него како на нешто што логички му припаѓа нему. Тоа е метонимискиот план на книжевното означување кој, неспорно, фигурира како битен конституент на книжевниот знак.

Но, книжевниот знак, тоа е исто така очигледно, постои едновременно и на вториот план на кој се одвива секое означување: односот на сличност. Секој

книжевен микрокосмос, секој свет на еден роман, 'лични' на реалноста, на референтите од појавниот свет. Секоја песна во која се тематизира група гласови од ономаатопејска вредност, 'лични' на референтот, исто така. (Андоновски, 1996, стр. 14-15).

Како аргументација кон ваквата теза за метонимиско-метафоричниот карактер на книжевниот знак (книжевното дело-знак), покрај ономаатопејата што е наведена во горниот цитат, авторот ја приложува и ја појаснува паронимазијата, алудирајќи на тезата за второстепената уреденост на книжевниот јазик (Лотман, 2005, стр. 45), но и повикувајќи се на „учењето“ за двата генеративни пола на јазикот – метафоричниот и метонимискиот (Jakobson, 1966, стр. 199; стр. 205; Jakobson & Halle, 1988, стр. 53-76).² Аналогно на тоа, Андоновски ќе нагласи дека секое книжевно дело е создадено (енкодирано) со симултана соработка на двата плана на означувањето, односно планот на сличност (метафоричниот) и планот на соседство (метонимискиот), што подразбира дополнителна „структурна, надворешна мотивација“ на знакот, односно на ознаката. Така, веќе се стигнува на полето на декодирањето на книжевното дело, односно до херменевтиката што ќе се дефинира како процес на пренесување на значењето од денотативното, кон повисоките, конотативни нивоа на текстот, со што се отвора суштинската дилема:

„Но, како сега да се оформи мета-означителски систем со кој би се означиле *ознаките* на процесуалноста на космосот? Како да се означат *процесите на книжевниот текст*? На процесуалноста на космосот книжевното дело му ги спротивставува процесите во текстот; дали тоа значи дека критиката како говор за говорот би требала, исто како и уметничкиот текст, да ја надвлее 'недоволноста' на ознаката, и преку мотивација да создаде свои херменевтики кои би биле 'слика' на процесите во текстот? Или, напротив, треба иконичниот уметнички знак да се преведе, прекодира во систем од студени, моносемични, хомологни знаци? Критиката како аналогича или како хомологија?“ (Андоновски, 1996, стр. 21).

Андоновски ќе нагласи дека овие две насоки се јавуваат, всушност, како два воопшто можни методи на засновање на книжевниот метајазик, односно на јазикот на науката за литературата. Откако ќе ги посочи и позитивните и негативните аспекти на двата пристапи, на двата методи, но и опасностите од „намален успех“ при нивната примена, авторот ќе се заложува за креирање на хипотетичен модел на хомологни знаци со чија помош ќе се означат текстовните процеси. Хемијата како природна наука ќе се исползува за да се назначат базните разлики во примената на методите во природните, од една, и хуманистичките науки од друга страна, па ќе се заклучи дека книжевниот критичар, односно интерпретатор, е во подобра позиција од хемичарот затоа што самиот може да го води процесот на „патувањето“ до значењето на книжевното дело, но, се разбира, со обврската да се аргументира секој чекор и секоја постапка во интерпретативниот чин, при откривањето на односите меѓу

² На почетокот од овој свој труд, во првата фуснота, авторот укажува на тоа дека есејот е директно инспириран од неколку клучни студии од Жерар Женет, Роман Јакобсон, Луис Јелмслев и Зигфрид Шмит. (Андоновски, 1996, стр. 7).

елементите на книжевното дело-знак. Во таа смисла, ќе се назначи патеката на интерпретацијата од површинското ниво на текстот кон неговите длабински структури со крајната цел да се ефектуира со формализацијата на процесот што авторот ќе ја нарече матрица којашто ќе го претставува инваријантниот модел на книжевноста:

„Матрицата ќе се дефинира како *множество на минимум релевантни идентификувани функции (а функцијата е однос меѓу два или повеќе елементи) кои влегуваат во процесот на креирање на едно исто значење, ист семантизам*. Сама по себе, оттука, се наметнува и задачата да се установа законите на комбинација на елементите во функции. Станува збор за висок степен на апстракција, на отфрлање на нетипичното, немаркантното. Јасно е оттаму дека матрицата само би ги означила битните функции на процесот: таа не е процес, таа е инваријантен модел.

Дури потоа следува поголемиот дел од работата: врз база на споредба на такви модели (добиели, да речеме, со интерпретација на х песни од еден автор) ќе може да се конструира моделот на литерарноста кај тој автор. Се разбира, таквото градење инваријантни модели може да се продолжува до бесконечност; сè додека не се добие моделот на книжевниот дискурс воопшто“. (Андоновски, 1996, стр. 30).

Како изгледа сето тоа практично применето врз конкретни книжевни текстови, Андоновски илустрира во вториот дел од книгата.

3. Практика

Три интерпретативни текстови од вториот дел на „Текстовни процеси“ ќе бидат предмет на елаборација во овој наш осврт кон книгата. Вториот дел со целосен наслов „Текстовни процеси – апликации (исчитување на песната)“, имено, се состои од осум аналитички трудови за песни од македонските поети Блаже Конески („Жештина“), Гане Тодоровски („Спокоен чекор“), Чедо Јакимовски („Глас“), Влада Урошевиќ („Када оставена во дворот“), Михаил Ренцов („Псалм за непостојниот“), Бранко Цветковски („Молитвен веј“), Глигор Стојковски („Копање темели“) и Славе Ѓорѓо Димоски („Траума“). Основната идеја и намера на авторот е со овие текстови да ги поткрепи преку конкретни толкувања своите семиолошки теориски ставови во врска со можностите за засновање на метајазик во науката за книжевноста што е предмет на расправа во првиот есеј од „Текстовни процеси“, за што веќе зборувавме погоре.

Токму таква интенција забележуваме во текстот со наслов „Паднатиот ангел“ што се јавува како прв аналитичко-интерпретативен труд во вториот дел од „Текстовни процеси“. Уште на почетокот од оваа анализа авторот си поставува задача да ја открие матрицата на текстот (во случајов матрицата на песната „Жештина“ од Блаже Конески), односно моделот на процеси во песната на длабинското ниво од текстот, а од интеракцијата на конституентите во тој процес ќе произлезе семантиката на конкретната песна. Патеката на интерпретацијата започнува од површинското ниво на песната, од некаков површински сигнал со чија помош натаму се стигнува до длабинските структури и до значењето на текстот. Слободата на критичарот (аналитичарот,

интерпретаторот, толкувачот), нагласува Андоновски, е целосна во изборот на површинскиот сигнал од кој ќе тргне интерпретацијата по што таа слобода се редуцира во неопходната аргументираност на аналитичката постапка:

„Токму тука, всушност, почнува патувањето на критичарот: на таа точка тој не е обврзан со ништо, само на таа точка тој има право на слободен избор. Тука тој се решава кој аспект ќе го одбере за да го креира својот мета-модел на текстовните процеси. Во сите точки од својата конструкција на моделот тој мора да почитува одредени закони на системот во кој се движи. Критиката е како жив песок: колку повеќе се напредува во движењата, толку повеќе се ограничува слободата, се стеснува просторот за маневри, па резимето доаѓа во една точка“. (Андоновски, 1996, стр. 38).

Тој површински сигнал во песната „Жештина“ за Андоновски ќе биде лексемата *ангелче*. Од таа лексема ќе произлезе односот *реално / надреално* што, пак, ќе биде импликација за оската *горе – долу* како конституент на матрицата на песната што се анализира. Во интерпретацијата натаму се трага по особините на составните делови од оската *горе – долу* при што ќе се изолираат парадигматски (начело аналогичност – метафора) и синтагматски (начело контигвитет – метонимија) елементи на таа оска. На пример, за делот *горе* се izdelува парадигматската низа од лексемите *ангелчиња, небо, крилца, бели, јато*, а за делот *долу* се посочува парадигматската низа: *тепсија, злато, краишта, среде, чеканчиња*. Откако ќе бидат посочени и синтагматските низи (*тепсија, метал, сад, леб, брашно, зрно* итн.) со помош на индексите „прават“, „чеканчиња“ и „зингараат“, како и со имплицираната оска „бог – човек“, ќе се открие „реалитетот на надреалното“, односно ќе се откријат оксиморонските позиции во кои се комбинираат парадигмите на реалното и надреалното, се разбира преку синтаксата на текстот, со што се обезбедува веродостојноста на надреалното, а што се потврдува со ономотопејскиот глагол *зингараат*. И, конечно, доаѓа круната на интерпретацијата, односно заклучокот:

„Така, целата песна *Жештина* може да се толкува како *текстовен процес на обезбедување веродостојност на надреалноста*, или, ако сакаме: песната е процес во кој празниот простор на денотатумот во тријадата на знакот ангел конечно се пополнува. Ангелот на крајот од песната е многу повеќе реален отколку на почетокот. Тој е *спуштен на земја*, оти не случајно во вториот дел од песната зачестено се дистрибуираат лексемите од парадигмата *’долу’*. Тријадата на знакот *’ангел’* (ознака-означено-референт) е комплетирана. Целата песна е *процес на предметување*. Ете, тоа е таа точка во која гасне слободата на критичарот, а воскреснува слободата на читателот на критиката, или авторот на песната. Оттука понатаму не се може“. (Андоновски, 1996, стр. 44-45).

Идентична толкувачка потрага по моделот на процесите во текстот среќаваме и во анализата на песната „Спокоен чекор“ од Гане Тодоровски во интерпретацијата со наслов „За играта на кодовите и семантизмот на смртта“. На парадигматската оска се открива класата на лексеми (знаци-лексеми) што се детерминира како ахроматизам: *примрак, темна, ноќна, вечер, мрак, ноќта* и слично. Оваа парадигматска оска со изразен семантизам на смртта фигурира и на синтагматската оска со неколку лексеми и синтагми како знаци (*прав, мирис*

на *мракот*, *праг* итн.) коишто детално се разгледуваат и се анализираат. Деталната анализа на кодовите од двете текстуални оски на песната (парадигматската и синтагматската) ќе резултира со неколку заклучоци меѓу кои клучен за значењата што ги носи со себе „Спокоен чекор“ е оној во кој се вели дека „последница од таквата мрежа (игра) на кодови е тоа што и самиот семантизам на боите стекнува еден генерален код со кој се декодира: црното (ахроматизмот) се декодира со кодот со кој се декодира и семантизмот на смртта – црното добива за ознака – смрт“ (Андоновски, 1996, стр. 54).

Во текстот со наслов „Комуниколошкиот проблем на боговите“, којшто е и последен во вториот дел од книгата „Текстовни процеси“, а во кој се анализира песната „Траума“ од Славе Ѓорѓо Димоски, се открива основната матрица на песната во тематизирањето на односот *човек – бог*. Притоа, Андоновски не наметнува свое (единствено) толкување на матрицата на оваа песна во поглед на тој „комуниколошки проблем на боговите“, туку ја остава можноста за семантички плурализам во натамошните интерпретативни заклучоци, односно за индивидуални актуелизации на оваа матрица на површинското ниво, а тоа ќе зависи од самиот читател, т.е. толкувач на песната на Димоски.

4. Есеи

Четири проблемски релации ја сочинуваат основната структура на третиот дел од „Текстовни процеси“ со едноставен наслов „Есеи“. Тоа се следните релации: а) поезијата во однос на (или како) анти-поезија; б) звукот во однос на значењето во поезијата; в) рекламите во однос на сказните (со илустрации од „Силјан Штркот“ на Цепенков); г) јазикот во однос на стварноста. Елаборациите на овие теми се дадени во пет есеистички трудови: „Како се случува песна“, „Склерозата‘ на уметничкиот текст“, „Што е тоа анти-поезија?“, „По што се слични рекламните пораки со сказните“ и „Неверствата на јазикот“.

Во есејот „Склерозата‘ на уметничкиот текст“ (со поднаслов „Поезија: звук или значење?“), на пример, се расправа за еден од „највозрасните“ проблеми во науката за книжевноста, а тоа е односот помеѓу формата и содржината на книжевниот текст воопшто, па во таа смисла и на песната како книжевно-уметнички текст. Андоновски на почетокот се повикува на првата расправа за прашањето дали знакот е мотивиран или арбитрарен (произволен, конвенционален), а тоа е познатиот Платонов дијалог со наслов „Кратил“. На ред доаѓаат потоа летристите со нивните идеи, но и обиди, поезијата да се сведе само на форма, односно на звук, со „уништувањето на зборовите“ до гласови, т.е. до фонеме. Авторот на овој есеј застанува на мислењето дека во поезијата (како и во секој книжевно-уметнички текст) не е возможно да се создаде безусловно и беспрекорно асемантизирана песна, поради процесот на дополнителното мотивирање на зборовите во книжевните дела, што би значело дека е невозможно да се дели (разделува, расчленува) единството на синтаксата (формата, ознаката) и семантиката (содржината, означеното) на книжевниот текст како знак:

„Секако, мора да се истакне дека и покрај најавеното ’уништување на зборовите‘ летристите во голема мерка внимаваат да го вкодираат смисловниот контекст во матрицата на текстот. Така, се доаѓа до парадоксот: и покрај најавените ’фонетски‘ песни, од тоа нема ништо: пред нас се сепак *зборови*, кои се образуваат од фонеме добиени со дробење и распрснување (декомпозиција) на веќе познати лексички единици. Тоа значи дека практично е невозможно да се создаде збор (особено кога тој ќе се вклучи во уметнички текст, каде зборовите дополнително се мотивираат благодареејќи на структурната организација на стихот) ослободен од идеја: причина за тоа е природата на јазичниот медиум, кој не е социјално и историски индиферентен, и кој во себе носи траги и втиснати белези од семантички тип, како и менталното својство на човекот на фоничките низи да им припишува одредена смисла... Сè на сè, станува јасно дека автономноста на звукот во поетската структура, и покрај акламацијата во бројните манифести на нашиот век, останува доста проблематична и спорна“. (Андоновски, 1996, стр. 122-123).

Еден од најинтересните и најпривлечните текстови во книгата „Текстовни процеси“ е есејот со наслов „По што се слични рекламните пораки со сказните“ и со придружен дообјаснувачки поднаслов „Рекламите за ’чудотворните води‘ – еликсири и сказната *Силјан Штркот* на Марко Цепенков“. Станува збор, имено, за една необична компаративна студија во која се истражуваат идентичните, но и различните наративни структури во сказните како книжевно-уметнички жанр и рекламите како веќе оформен културен жанр. Сличностите меѓу рекламите и сказните се откриваат, пред сè, на нивото на предикациите, односно во актантните функции при што како клучна се izdelува актантната функција помошник (во рекламите тоа е „спасителот“, односно препаратот што се рекламира). Тој помошник во рекламните пораки е сакрализиран, односно добива магиска моќ онака како што се прави тоа во сказните, а како мошне показателен пример се наведува популарната сказна „Силјан Штркот“ од Марко Цепенков во која како волшебено средство (волшебен предмет) се јавува водата:

„Конкретно, во таа сказна, доведувањето на помошникот до состојба на иконизиран знак, односно – сакрализиран предмет, се добива со тоа што се применува постапката *дискурс во дискурс*, односно – сиже во сиже. Во рамките на главното сиже се вметнува приказната за нечистата совест на жителите на чудната земја во која доаѓа Силјан. Тие, како што е познато, од бес убиле старец; на истото место, по злосторот се појавил извор со чудотворна вода што го менува идентитетот и од луѓе прави штркови, а од штркови – луѓе. Тоа, по многу нешта потсетува на она клише во рекламите: дебелиот станува слаб, грдиот – убав. Така, кога Силјан, престорен во штрк тргнува кон дома, со шишенце магична вода, која, откако ќе се потури со неа треба да му ја врати човечката лика, тој, од аспект на денешните рекламни текстови не прави ништо друго, туку – рекламира еден препарат! Кај читателот се јавува еден вид *копнеж* по магичниот предмет, како што кај гледачот на рекламата се јавува копнеж по рекламираниот препарат!“ (Андоновски, 1996, стр. 134).

Но, јасно е дека рекламната порака не е сказна и дека сказната не е рекламна порака и тоа Андоновски децидно го нагласува и го илустрира.

Сказната има многу покомплицирано сиже со повеќе заплети и перипетии во споредба со рекламата. Силјан Штркот, нагласува авторот, при првиот обид ја губи чудотворната вода, што во една реклама не би смеело да се случи. Од друга страна, во сказните волшебното средство секогаш има божјо потекло, а во рекламните чудотворниот препарат го создала човечка рака, но со сила на божји компетенции. Станува збор, поентира Андоновски, за рекламен трик на кој ние најчесто му подлегнуваме токму затоа што е направен според строгите закони на раскажувањето.

5. Интерпретации и критики за македонски книжевни дела

Пет текста од четвртиот дел на книгата што е предмет на расправа се посветени на македонската книжевна прозна продукција и исто толку текстови на книжевни дела од македонското поетско писмо. Во овој последен дел од книгата се толкуваат и се оценуваат одделни книжевни текстови на Драги Михајловски, Блаже Миневски, Михаил Ренцов, Ефтим Клетников, Санде Стојчевски, Славе Ѓорѓо Димоски и Братислав Ташковски. Ќе го прикажеме последниот дел од „Текстовни процеси“ со осврнување кон два труда од неговата содржина.

Во трудот со наслов „Негативниот субјект или фобијата од метафората во расказот 'Ѓон' од Драги Михајловски“ е извршена мошне солидна наратолошка интерпретација на еден расказ од Михајловски при што доминантно се практикуваат методи од структуралистичката школа за анализа на книжевно-уметничките дела. Имено, анализите и интерпретациите се насочени кон предикатите, односно кон актантните функции во расказот од чии карактеристики, всушност, произлегуваат значењата на конкретниот книжевен текст. Следејќи го и применувајќи го актантниот модел на Грејмас (што беше солидно доработен и доразјаснет од страна на Ан Иберсфелд), авторот се задржува особено на односот меѓу адресантот, субјектот и објектот (психолошкиот триаголник во елаборациите на актантниот модел кај Иберсфелд) при што ќе констатира дека стрелката на желбата меѓу субјектот и објектот во овој расказ на Михајловски се трансформира во стрелка на притисок меѓу адресантот (испраќачот) и субјектот. Во тој деформитет, во таа аномалија на релациите меѓу актантите ќе се откријат причините за пасивноста на субјектот во расказот кој поради тоа ќе биде попрецизно детерминиран како негативен субјект: тој сака да не ја изврши задачата (налогот) од адресантите, односно сака да не го купи ѓонот. Причините за тоа се, пред сè, од психолошки карактер, а тоа Андоновски аргументирано го докажува и го покажува со толкувањето на говорот на ликовите од расказот како метафора (или метафората како говор):

„Видливо е дека 'агресивноста' на братот за која известува јунакот е исклучително *говорна*, од вербален тип. Таа агресивност се реализира како повишен степен на метафоричност на говорот, било како брза и силна споредба со која се искажува физикална загрозеност ('ко да фрли камен на нас'; 'ко покрај турски гробишта'), било како полулексиализирана метафора – жаргон ('Шо се креваш толку?'; 'Мочко еден'). И во вториот монолог на агресивниот брат таа стилска афективност, *боцкавост*, *зашиленост* на говорот е лесно

уочлива... И тука... агресивниот брат употребува висок степен на боцкава метафоричност. Особено е истакната, на видно структурно место (крај на говор) предикацијата *лицето ти е ѓон*, со значење: душата ти е бесчувствителна, образот ти е валкан и слично. Станува збор за метафора што во видоизменет, лексикализиран облик се среќава како колоквијално клише: валкан/чист образ, но овде таа метафора е модифицирана, редизајнирана и од лексикализирана (згасната) престорена е во жива и 'боцкава'... За нас е клучно тоа што таа воскресната метафора (или споредба: *лице како ѓон*), исто како и претходните, кај нашиот субјект предизвикува силни психизми, страв, чувство на агресија и загрозеност, отпор кон задачата". (Андоновски, 1996, стр. 163-164).

Оттаму, всушност, доаѓа толкувањето и на објектот (некој или нешто кон што се стреми субјектот) како метафора – ѓонот (објектот) е метафора за нечесност. Таа фобија на јунакот од „агресивните“ метафори се поткрепува и со метафоричните „боцкави“ антропоними или нивни супститути кај ликовите: Љазе Шилото, Стојан Козето. Јунакот (субјектот) се стреми (сака) да го потврди и да го зачува својот идентитет (тој оди во Битола за да извади крштениче или некој сличен документ со кој се потврдува идентитетот) и оние „вербално-агресивни“ метафори ги чувствува како напад врз неговиот идентитет. Токму затоа субјектот се трансформира во негативен субјект: тој сака да не го купи ѓонот со цел да си го зачува сопствениот идентитет, да си ја зачува чесноста. Но, Андоновски открива и една друга линија на сижето од овој расказ: јунакот живее илегално во стан од негов пријател и за да не се открие неговото присуство во станот тој не пали светло, не проветрува, не чита книги, не слуша музика, не се дружи... што е во парадоксален однос со неговиот стремеж за потврдување и зачувување на идентитетот, за „очовечување“: за да биде субјектот чесен кон пријателот, треба да е не-човек; за да биде субјектот чесен кон чевларот, треба да се откаже од барањето на идентитетот. Во овој парадоксален однос на двете линии на сижето Андоновски мошне суптилно ја открива поентата (пораката, значењето) на расказот „Ѓон“ од Драги Михајловски:

„Двете линии на сижето се паралелни, упатени една кон друга, аналогни. Тие се огледуваат една во друга. Тие обвинуваат: свонат на тревога поради јавната хипокризија околу дефиницијата на поимот 'чесност'. Тие дефиниции, едноставно, колку и да ги форсира заедницата (семејството, државата, нацијата) – се неточни. И антрополошки неприфатливи. За Човекот“. (Андоновски, 1996, стр. 170).

Трудот со наслов „Зборовите на непознатиот свет“ претставува, всушност, излагање на Андоновски при промовирањето на поетската збирка „Предмети и аргументи“ од Славе Ѓорѓо Димоски. Во таа пригода, односно во овој текст од четвртиот дел на „Текстовни процеси“, авторот (промоторот) ќе се осврне на сета дотогашна поезија на Димоски и ќе ги класифицира (систематизира) неговите песни во четири групи. Во првата група спаѓаат песни во кои доминантни се темите за јазикот и за поезијата како јазик, односно во кои доминира идејата за јазикот и поезијата. Тоа се песни со параномастички ефект и во кои се бришат стабилните значења на зборовите коишто се исполнуваат со окационална семантика. Втората група песни во поезијата на

Димоски ја сочинуваат оние во кои основен е мотивот на виното дополнет со химнична интонација. Песните од третата група Андоновски ги детерминира како мистично-митолошки и тие се занимаваат со темни, нејасни сенки на наследствата од цивилизациската симболика. Во четвртата група, пак, се класифицираат љубовните песни на Димоски, односно „песните за еросот“, како што нагласува авторот, при што се истакнува антологиската песна „Ноќта е црна, Либе Марија“. Покрај ова, и меѓу другото, Андоновски ќе ја нагласи и едноставноста во поезијата на Славе Ѓорѓо Димоски: „За една поезија обично се вели дека е голема, и во тоа се согласни речиси сите, ако е *едноставна*. Се чини дека 'инфантилизацијата' на јазикот, силно изразена кај Димоски, е едно од можните решенија за едноставна песна. Поетот говори големи нешта со лесни, едноставни зборови. Зборови на примордијалната, првобитна, детска свежина на перципирање на светот“. (Андоновски, 1996, стр. 228).

6. Заклучок

Шест општи, но и основни особености на „Текстовни процеси“ од Венко Андоновски може да се назначат како заклучни согледби во овој наш осврт кон предметната книга. Прво, „Текстовни процеси“ е книга во која се отвораат и се елаборираат суштински прашања од општата наука за литературата и, поконкретно, од книжевната теорија и книжевната критика. Како пример може да го наведеме прашањето за патиштата по кои може да се оди во потрагата по значењето на книжевно-уметничкиот текст при што најчесто се предлага семиолошка интерпретативна апаратура. Второ, во книгата се расправа за јазикот како основна материја од која се изградени книжевните дела и за неговата моќ автентично да го отслика (преслика) светот, при што се нагласува сомнежот во неговите потенцијали на застапник на нашата реалност. Во таа смисла, Андоновски ги нагласува разликите меѓу природниот јазик (првостепениот јазичен систем) и книжевно-уметничкиот јазик (второстепена уреденост на природниот јазик) во кој владеат и некои други законитости што него го прават особен, специфичен. Трето, книгата добива „повисока научна цена“ со тоа што во неа се поставени на рамноправна основа теоријата и практиката: Андоновски најпрво теоретизира, а потоа презема апликативни чекори со кои ги илустрира своите теориски тези. Четврто, во оваа книга авторот се зафаќа со најкрупната задача на науката за литературата, а тоа е создавање (градење) на општ теориски модел со чија помош ќе се одгатне суштинското значење на секое конкретно книжевно дело и тоа без никакво колебање во преземањето на таков голем, смел и, пред сè, ризичен подвиг. Сметаме дека, во таа смисла, оваа книга е мошне значајна во рамките на оној општ развој на книжевно-теориската мисла. Петто, есеистичките текстови за поезијата, за анти-поезијата, за „случувањето“ на песната, за односот меѓу рекламните пораки и сказните, како и за неверствата на јазикот, ѝ даваат на оваа книга на Андоновски една дополнителна вредност затоа што во нив авторот демонстрира една раритетна креативност и иновативност во толкувањата, особено во компаративните анализи. Шесто, значајна е оваа книга на Андоновски и по тоа што во неа се анализира и се интерпретира еден мошне обемен фонд од македонската книжевна продукција

од последната деценија на 20 век со специфичен и длабоко прониклив пристап во анализите и во заклучоците.

Сè на сè, „Текстовни процеси“ од Венко Андоновски е книга која и денес го заслужува вниманието на читателот затоа што таа не само што проучува туку и подучува.

Библиографија

Андоновски Венко (1996). *Текстовни процеси*. Скопје: Култура.

Андоновски Венко (1997). *Структурата на македонскиот реалистичен роман*. Скопје: Детска радост.

Андоновски Венко (2013). *Обдукција/абдукција на теоријата, Том 2: Наратологија*. Скопје: Галикул.

Лотман Јуриј М. (2005). *Структурата на уметничкиот текст*. Превод од руски јазик Евтим Манев. Скопје: Македонска реч.

*

Jakobson Roman (1966). *Lingvistika i poetika*. Beograd: Nolit.

Jakobson Roman, Halle Morris (1988). *Temelji jezika*. Zagreb: Globus.

Ranko Mladenoski

Goce Delchev University, Stip

Significance of the Literary Text as a Process

Abstract: This paper is an overview of an important book written by the eminent author Venko Andonovski, whose relevance remains to this day, primarily because the book elaborates the essential questions from the theory of literature and literary criticism related to the process of discovering the significance of literary works, but also because the book contains very successful and insightful interpretations of many Macedonian literary works and authors. Namely, the book titled "Text Processes" is composed of four parts with numerous essays and literary analyzes. In our review, the methods with which Andonovski performs literary-theoretical and literary-critical elaborations are described in details, but also value judgments are offered for the texts that are published, i.e., republished in this book. In the conclusion of the article it is emphasized that Andonovski's book "Text Processes" offers not only fascinating theses for the general approach to discovering the meaning and the significance of the literary work, but a very solid and demonstrative practical analyzes of specific literary and artistic texts as well, that will open new perspectives to the careful reader in acquiring interpretation skills, and that is what makes this book relevant and attractive for today's expert readership.

Keywords: *Venko Andonovski, literary theory, literary criticism, contemporary Macedonian literature, essays, interpretations.*

ГОД. IV
БР. 7

ПАЛІМШЕСТ

PALIMPSEST

VOL. IV
NO 7